5. การเก็บเกี่ยว

- การเก็บเกี่ยวข้าวโดยทั่วไปจะมีวิธีการเก็บเกี่ยว 2 แบบ คือใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยว โดยมีอุปกรณ์ คือ แกระหรือเคียว และการเก็บเกี่ยวโดยใช้เครื่องจักร เช่น รถเกี่ยวข้าว ส่วนการเก็บเกี่ยวด้วยแกระจะสูญเสียข้าวน้อยกว่าการเกี่ยวด้วยเคียว ระยะเวลาการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28 วันหลังจากข้าวออกดอก แต่ทั้งนี้อยู่ที่การใช้พันธุ์ข้าวด้วยว่าใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองหรือพันธุ์ข้าวส่งเสริม และก่อนที่จะมีการเก็บเกี่ยวข้าวนั้นบางพื้นที่จะมีประเพณีในการเก็บเกี่ยวด้วย

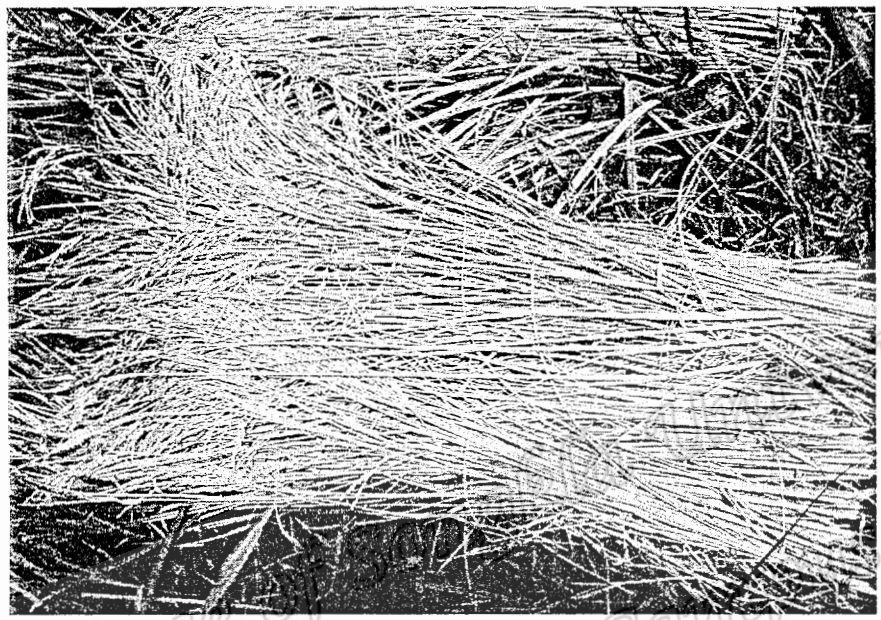

ภาพที่ 38 : ลักษณะรวงข้าวที่สุกพร้อมเก็บเกี่ยว

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาพที่ 39 : การลงแขกเกี่ยวข้าว

ภาพที่ 40 : การฟัดข้าวโดยใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ภาพที่ 41 : การรวบรวมและมัดต้นข้าวเพื่อนำไปฟัด

Prince of Songkla University Pattani Campus

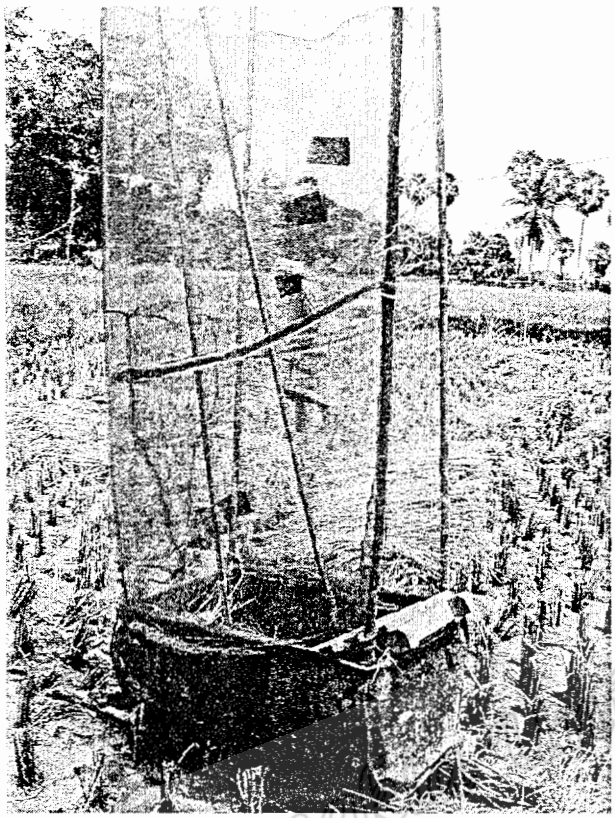

ภาพที่ 42 : อุปกรณ์ในการฟัดข้าวโดยประยุกต์จากวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่น

Prince of Songkla University Pattani Campus

ภาพที่ 43 : พักรับประทานอาหาร

ศัตรูและวัชพืชของการทำนา

- ศัตรูของนาส่วนมากจะเป็นหอยเชอรี่ หนู เพลี้ย หนอน นก เป็นต้น ส่วนวัชพืชนั้นจะเป็นวัชพืชจำพวกต้นหญ้า ต้นกก

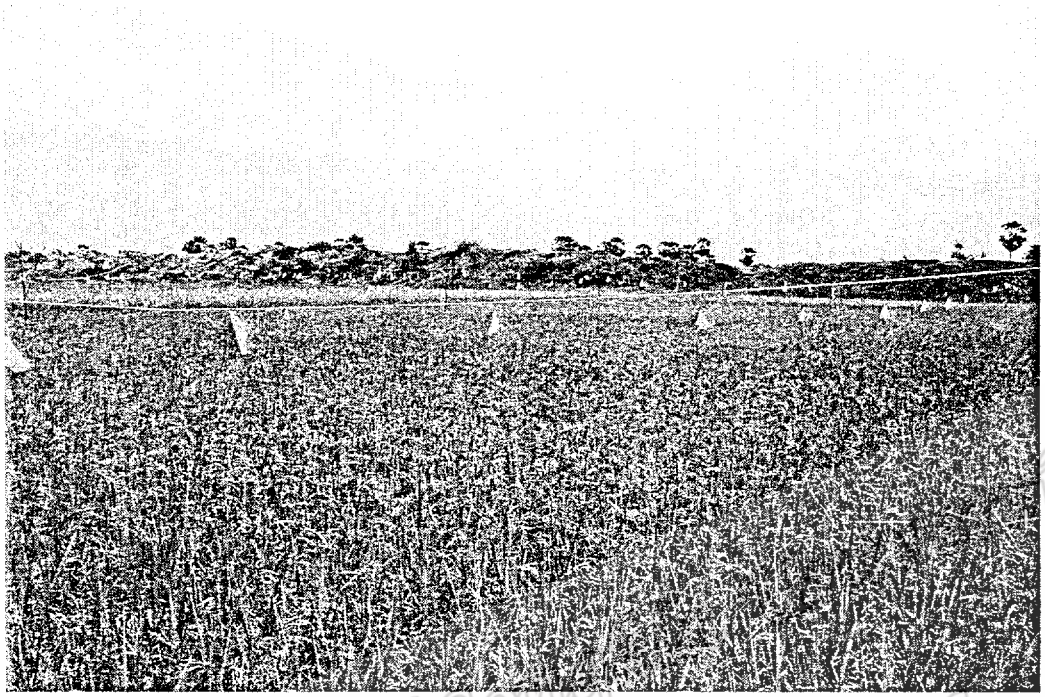

ภาพที่ 44 : ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการป้องกันศัตรูพืช (นก) โดยการแขวนถุงพลาสติกระโยงไปมา

Prince of Songkla University Pattani Campus

6.3.2 การทำนาปักดำ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือหว่านกล้าลงบนแปลงให้สม่ำเสมอทั่วทั้งแปลง แปลงตกกล้าควรปล่อยให้ว่างไว้ไม่ต้องปลูกข้าวเพื่อป้องกันข้าวเรื้อ ควรไถแปลงกล้าตากทิ้งไว้หลังจากทำการถอนต้นกล้าหมดแปลงแล้ว

ขั้นตอนที่ 2 คือถอนต้นกล้า เมื่อต้นกล้ามีอายุประมาณ 20 - 30 วัน และการถอนต้นกล้าควรถอนอย่างระมัดระวังอย่าให้กล้าช้ำมาก ส่วนต้นกล้าที่ถอนเสร็จแล้ว ควรนำไปปักดำโดยเร็ว กล้าที่ถอนควรแช่น้ำอยู่ตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 3 คือการปักดำ ควรเลือกต้นกล้าที่แข็งแรง ปราศจากโรค แมลงรบกวน ไม่ใช้กล้าย่างปล้อง การปักระดับน้ำไม่ลึกเกินไป ไม่ปักดำลงไปในดินให้ลึกมากนัก เพราะจะทำให้การแตกกอช้าหรือลดจำนวนการแตกกอลง ทำให้ผลผลิตลด

6.3.3 ผลจากการปฏิบัติการจริง

- ผลการการเปรียบเทียบระหว่างการทำนาหว่านน้ำตมและนาหว่านนาดำของบ้านปาแดลางา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลาซึ่งทั้ง 2 พื้นที่ได้มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตดังกล่าว

1. พื้นที่บ้านปาแดลางา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

นาหว่านน้ำตม	นาปักดำ
- ได้ข้าวสาร 20 กระสอบ	- ได้ข้าวสาร 15 กระสอบ
- 1 กระสอบ = 3 ปี๊บ	- 1 กระสอบ = 3 ปี๊บ
- 60 ปี๊บ	- 47 ปี๊บ
- = 738 กิโลกรัม	- = 583.3 กิโลกรัม

2. พื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

- นายดอเลาะอาลี สาแม ประธานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ตำบลพร่อน เล่าว่า การทำนาของตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในปีนี้ได้ผลเกินคาดแทบไม่น่าเชื่อ เมื่อคำนวณต้นทุนที่ใช้ในการผลิตแล้ว ได้กำไรเกือบ 2,000 บาท โดยต้นทุนในการตัดต้นกก ประมาณ 600 บาท/ไร่ ค่าไถนาตั้งแต่เริ่มไถดะจนกระทั่งถึงขั้นตอนดำนา 1,400 บาท/ไร่ ค่าพันธุ์ข้าว 13 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่ง 1 ไร่ ใช้ทั้งหมด 8 กิโลกรัมต่อไร่ ค่าปุ๋ย 2 ระยะ รวมทั้งสิ้น 1,080 บาท รวมต้นทุนที่ใช้ในการทำนา 3,154 บาท และเมื่อนำไปจำหน่ายสามารถขายได้ 4,980 บาท จำนวน 100 ถัง ซึ่งเมื่อก่อนได้ประมาณ 80 ถัง และในปีนี้โชคดีที่ไม่มีโรคและแมลงมารบกวน

3. พื้นที่ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

- เป็นพื้นที่นำร่องอีกหลายหมู่บ้านในปัตตานีต้นข้าวยังไม่สุก กำลังอยู่ในช่วงการเตรียมพื้นที่จะทำนาปี

6.4 ผลการถอดบทเรียน

- ฐานทรัพยากรนาร้างได้ทำโครงการฟื้นฟูนาร้างขึ้น ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่

1. บ้านชะเมา ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
2. บ้านป่ากัน ตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
3. บ้านหรั่ง ตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
4. บ้านท่ากุโบว์ ตำบลปุโละปูโย อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
5. บ้านปาแดลางา ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
6. ตำบลพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
7. ตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

Prince of Songkla University Pattani Campus

- ฐานทรัพยากรนาร้าง ได้ลงมือปฏิบัติ สาธิต การทำนาหว่านน้ำตมขึ้น ในพื้นที่บ้านปาแดลางา บ้านท่ากุโบว์ และตำบลพร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งผลจากการลงมือปฏิบัติ และสาธิตดังกล่าว ปรากฏว่าผลเป็นที่น่าพอใจแก่ชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก คือผลผลิตที่ได้จะมีปริมาณมากกว่าการทำนาแบบปักดำ ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความพอใจ และมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพการทำนาต่อไป

- สรุปบทเรียนการจัดเวทีชาวบ้าน ระหว่างวันที่ 3 - 4 กันยายน พ.ศ 2550 ของฐานทรัพยากรนาร้าง ซึ่งชาวบ้านในแต่ละพื้นที่จากจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ได้ระดมความคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำนาว่ามีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง ผลจากการระดมความคิดมีดังนี้

1. การเปิดเวทีชุมชน

1.1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนประวัติของการทำนาในอดีตและปัจจุบัน

1.2 ปัญหาต่างๆในแต่ละชุมชน

1. ปัญหาความขัดแย้ง
2. ปัญหาการทำมาหากิน
3. ปัญหาต้นทุนการประกอบอาชีพทำนา
4. ปัญหาความต้องการพื้นฐาน

1.3 ปัญหา/อุปสรรคในการทำนา

1.4 สาเหตุของนาร้าง

1. ต้นทุนการผลิตสูง
2. ค่าปุ๋ย
3. ค่าเก็บเกี่ยว
4. ระบบน้ำ
5. ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละปี เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง เป็นต้น
6. ศัตรูพืชของการทำนาจะปัญหาเรื่อง หอยเชอรี่ แมลงหลา แมลงสิง ตัวห่ำ นก หนู เป็นต้น
7. คนรุ่นใหม่ที่นิยมทำนา
8. ขาดอุปกรณ์ในการทำนา เช่น รถไถ รถเก็บเกี่ยว ค่าปุ๋ย/ยาฆ่าแมลง
9. ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ (เฉพาะบางพื้นที่)
10. ขาดประสบการณ์ในการทำนา เช่น องค์ความรู้
11. การบริหารจัดการ เช่นปัญหาเรื่องน้ำ เวลา
12. สภาพพื้นที่ในบางพื้นที่ไม่สม่ำเสมอ
13. พันธุ์ข้าวไม่เหมาะสมกับพื้นที่

Prince of Songkla University Pattani Campus

14. ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น งบประมาณ องค์ความรู้
15. การตลาด พ่อค้าคนกลางซื้อในราคาต่ำ
16. แรงงาน

<u>แนวทางการแก้ไขปัญหา</u>

1. ขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านวัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการเรื่อง น้ำ
2. การใช้ปุ๋ย เช่น การใช้ปุ๋ยหมักที่ทำขึ้นเองในชุมชน เช่น จากหอยเชอรี่ เศษใบไม้ ใบหญ้า ยาปราบศัตรูพืช/ วัชพืช การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำน้ำยาปราบศัตรูพืชโดยใช้วัสดุที่เหลือใช้ในชุมชน
3. เปลี่ยนการทำนาจากนาปีเป็นนาปรัง
4. ปลูกจิตสำนึกให้รักอาชีพการทำนาให้กับเยาวชน
5. ชุมชนเข้มแข็งโดยการสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน เช่น เฝ้าระวัง สังเกตความผิดปกติหรือคนแปลกหน้าที่เข้ามาในชุมชน
6. ขอรับการสนับสนุนวิทยากรที่มาสาธิตจากภาครัฐ
7. มีการประสานกรมชลประทานในการจัดสรรน้ำให้เพียงพอในการทำนาและเป็นการสร้างอาชีพเสริมหลังจากฤดูกาลการทำนาผ่านพ้น
8. มีการจัดทำแผน / ระยะเวลากับการหว่านเมล็ดข้าวให้เหมาะสมกับพันธุ์ข้าวและพื้นที่ เช่น พันธุ์ชัยนาท 1 ใช้เวลา 110 วัน , พันธุ์ชัยนาท ใช้เวลา 120 วัน , พันธุ์หอมประทุม ใช้เวลา 90 วัน , นาปี ใช้เวลา 180 วัน
9. พันธุ์ข้าวไม่เหมาะสมกับพื้นที่ให้มีการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมในการหว่านเมล็ดข้าว / การบริการจัดการน้ำ
10. การตลาด มีการจัดตั้งธนาคารข้าวเพื่อต่อรองราคา
11. จัดตั้งโรงสีข้าวชุมชน
12. มีการใช้เครื่องทุ่นแรงในการทำนา

<u>ความต้องการเร่งด่วนของฐานทรัพยากรนาร้าง</u>

1. วัสดุ/อุปกรณ์
   - รถไถนาเดินตาม รถไถนาล้อยาง รถไถโรตารี
   - รถเกี่ยวข้าว
   - รถนวดข้าว
   - โรงสีข้าว
2. งบประมาณจากภาครัฐ
3. สนับสนุนปุ๋ย เช่น แจกฟรี มีราคาถูก

Prince of Songkla University Pattani Campus

- เปรียบเทียบการทำนาดำกับนาหว่านในพื้นที่ 3 งาน จากบ้านปาแดลางา ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

นาดำ ได้ข้าวสาร 15 กระสอบ 1 กระสอบ เท่ากับ 583. 5 กิโลกรัม

นาหว่าน ได้ข้าวสาร 20 กระสอบ เท่ากับ 738 กิโลกรัม

6.5 บทสรุป จากการดำเนินโครงการฟื้นฟูนาร้างภายใต้โครงการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและการจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ได้ทราบภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการทำนาทั้งในอดีต และปัจจุบัน
2. ทราบปัญหาและสาเหตุของพื้นที่นาร้างที่เกิดขึ้น เช่น ต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น เยาวชนรุ่นหลังไม่นิยมทำนา ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ขาดเครื่องมือในการทำนา
3. ชาวบ้านเห็นคุณค่าและเห็นความสำคัญในการประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเห็นได้จากการลงมือสาธิตการทำนาหว่านน้ำตม ที่ให้ผลผลิตที่สูงขึ้น และมากกว่าการทำนาแบบปักดำที่ทำสืบต่อกันมา
4. ชาวบ้านพึงพอใจที่มีโครงการฯ นี้เกิดขึ้น เนื่องจากได้ลงมาช่วยชาวบ้านในส่งเสริมและอนุรักษ์ให้ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาต่อไป อีกทั้งยังเป็นโครงการฯ ที่ทำอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ชาวบ้านเห็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างสันติ และสมานฉันท์กัน
5. ชาวบ้านหันมาทำนาหว่านน้ำตมแทนการทำนาปี
6. ชาวบ้านมีความดีใจและคิดได้ว่าภาครัฐมิได้ทอดทิ้งเหมือนที่เคยคิดมาก่อน
7. ชาวบ้านได้รู้จักกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมจากที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน
8. การช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้ชาวบ้านทุกภาคส่วนต้องช่วยเหลือกัน
9. ลดการขัดแย้งในชุมชนและเพิ่มความรัก ความสามัคคี และความเข้าใจซึ่งกันและกัน จากการจัดเวทีให้ชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ มาพูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง
10. ได้ทราบว่าชาวบ้านมีองค์ความรู้มากมาย เกิดระบบการเรียนรู้และสามารถแก้ปัญหาบางอย่างได้ด้วยตนเอง
11. ชุมชนมีความพอเพียงและเพียงพอตามสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชน
12. จากการจัดเวทีสามารถทราบได้ว่าชาวนายังรักและหวงแหนอาชีพทำนาอยู่ เพราะเป็นวิถีชีวิตที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ

Prince of Songkla University Pattani Campus